

België 44

De bevrijding
in woord
en beeld

België 44

De bevrijding
in woord
en beeld

PETER TAGHON

INHOUD

	Verantwoording	5
1	Ze zijn op komst	9
2	De eerste bevrijde gemeente	18
3	Tussen Samber en Maas	26
4	Bergen, het Belgische Stalingrad	35
5	Operatie Sabot	45
6	Red de haven	58
7	The 'Ghent Force'	69
8	Het 15de Leger breekt uit	79
9	Non omnis moriar	89
10	Op naar Brugge	101
11	De gebeurtenissen aan de kust	110
12	De overtocht van de Maas	121
13	Op weg met de Spearhead Division	130
14	De operaties van het XIXde US Legerkorps	139
15	Met het Vde US Legerkorps door de Ardennen	151
16	Een Duits mirakel aan het Albertkanaal	164
17	Op naar de Siegfriedlinie	171
18	De ondergang van het 1ste Fallschirmarmee	182
19	De Canadese operaties ten noorden van Antwerpen	193
20	Operatie Switchback	204
21	Well done Piron!	215
22	Naweeën	223
	Kaarten	232
	Lijst der afkortingen	234
	Plaatsnamenregister	234
	Beknopte bibliografie	238

VERANTWOORDING

Over de bevrijding aan het eind van de Tweede Wereldoorlog is al heel wat inkt gevloeid. De meeste boeken behandelen echter hoofdzakelijk de plaatselijke gebeurtenissen, en een werk dat een overzicht geeft van de operaties in België bleek nog niet te bestaan. Over bepaalde punten lopen de versies bovendien nogal uiteen; daarom besloten we ons zo veel mogelijk te houden aan de officiële dagboeken en documenten. Tijdens onze tocht door de diverse geallieerde archieven konden we vaststellen dat deze nog een schat aan ongebruikte geschriften bevatten en dat er ook voor de plaatselijke historicus zeker nog veel werk op de plank is.

De Britse War Diaries, bewaard in Kew, vertonen nogal wat verschillen; sommige eenheden hebben veel genoteerd, andere waren zeer summier. Dezelfde opmerking geldt voor de War Diaries van de Canadese eenheden, verzameld in de National Archives in Ottawa. Zowel de Britse als de Canadese dagboeken laten zich echter goed aanvullen met de bijzonder talrijke regiments- en bataljonsgeschiedenissen. Voor informatie over de 1ste Poolse Pantserdivisie kan men terecht in het Sikorski Museum te Londen. In de National Archives te Washington wordt men gewoonweg overdonderd door de hoeveelheid papier die het Amerikaanse leger bewaard heeft. Er zijn niet enkel War Diaries, maar ook heel interessante After Action Reports, en zelfs van het kleinste telefoongesprek is een schriftelijke weergave bewaard gebleven. Men moet er wel over de nodige dosis geduld beschikken. De uitspraak van een van onze Amerikaanse contactpersonen: 'There is an awful lot of time spent there waiting', bleek maar al te waar.

Aan Duitse zijde daarentegen is zogoed als niets bewaard gebleven. De beste aanwijzingen vindt men nog in het dagboek met bijlagen en kaarten van de operatiebevelhebber West, bewaard in het Bundesarchiv-Militärarchiv in Freiburg. Verder moet men zich behelpen met de studies die na de gebeurtenissen door Duitse bevelhebbers in opdracht van de Historical Division van het Amerikaanse Leger zijn opgesteld. Een reeks hiervan is te consulteren in het Militärgeschichtliches Forschungsamt te Freiburg, maar voor de volledige collectie dient men toch naar de National Archives in Washington te gaan.

Aan fotomateriaal over deze periode ontbreekt het zeker ook niet. Vooreerst zijn er de vele particulieren die de intocht van de geallieerde troepen hebben gefotografeerd. Sommigen waagden het zelfs om, verdoken achter een gordijn, de op de vlucht geslagen Duitsers te vereeuwigen. Hun werk vormt zo een zeer welkome aanvulling op de weinige clichés van Duitse origine die bewaard zijn gebleven. Niet dat de Duitse Propaganda Kompanien in september 1944 niet meer fotografeerden, maar hun materiaal heeft spijtig genoeg ten gevolge van het zeer snelle verloop

van het front veelal Berlijn niet gehaald. Zo gingen de films van P.K.-fotograaf Müller verloren, toen hij nabij Arnhem zwaargewond in Poolse handen viel. Gelukkig had hij enkele opnamen samen met zijn persoonlijke voorwerpen kort voor de gevechten in Arnhem naar zijn thuisadres gestuurd. Het Bundesarchiv in Koblenz bezit wel enkele uitstekende series van kort voor de geallieerde landing.

Ook de geallieerde fotografen lieten zich niet onbetuigd. Het volstaat om de uitgebreide collecties van het Imperial War Museum te Londen, de National Archives te Ottawa en die te Washington te bezoeken om zich een beeld te vormen van de schat aan foto's die voorhanden zijn. Waar het Imperial War Museum en de National Archives te Ottawa over een vrij nauwkeurige inventaris beschikken, is een bezoek aan de Still Picture Branch van de National Archives te Washington wederom een zeer tijdrovende aangelegenheid. Daartegenover staat dan wel dat je meestal een vrij precieze legenda krijgt met de plaats, datum, naam van de fotograaf en soms zelfs van de personages.

Om toekomstige vorsers het vele zoekwerk te besparen hebben we zo veel mogelijk de referenties van de uit archieven afkomstige foto's vermeld onder de opnamen. Van opnamen uit privébezit noemen we de schenker.

Wat de behandelde periode betreft, hebben we ons bewust beperkt tot de maanden juni tot november 1944. Dit laat ons toe kort in te gaan op onderwerpen als: het Duitse bezettingsleger, de bombardementen, het verzet en de eerste tekenen van de repressie, die zo nauw verbonden zijn met de bevrijdingsgeschiedenis dat we er niet omheen konden. Ons relaas eindigt zo in november 1944, toen ongeveer het volledige Belgische grondgebied bevrijd was. Thema's als het Ardennenoffensief, de eigenlijke repressie en de Koningskwesitie komen dus niet aan bod. Deze vallen buiten ons opzet en vormen trouwens elk op zich stof voor een boek.

Met dit boek is zeker niet alles gezegd over de zo tumultueuze bevrijdingsperiode. Wij hebben enkel geprobeerd aan de hand van foto's een beeld te geven van de belangrijkste gebeurtenissen. Dat was op zich zeker geen eenvoudige opgave; van sommige feiten, zoals aanslagen van het verzet, de terreur en tegenterreur en bepaalde zware gevechten, bestaan zogoed als geen foto's. Waar in een tv-reportage nog een ooggetuige aan het woord kan komen, staat men met een fotoboek voor grotere problemen; men kan er hoogstens over spreken in de inleidende tekst. Vermoedelijk beschikt een aantal lezers nog over aanvullende informatie en foto's. We durven hopen dat zij met ons contact zullen opnemen, zodat we deze inlichtingen en rechtzettingen in een herdruk kunnen verwerken.

Tot slot willen we allen die op een of andere manier meewerkten aan het tot stand komen van dit boek hartelijk danken. Hen allemaal opsommen zou ons te ver voeren. Toch willen we een bijzonder woord van dank richten aan: J.L. Roba, J. Léotard, R. Charlier, generaal Dewandre, de photothèque A.I.T., kolonel Verbeke, G. Dekeuninck, de vzw CI2W0 en A. Deseyne. Zij allen stelden bereidwillig hun volledige fotoarchief ter beschikking. Ook Stefan De Meyer, die het manuscript nalas, en J.-M. Piot, die voor logistieke steun zorgde, verdienen een pluim.

Peter Taghon

HOOFDSTUK 1 ZE ZIJN OP KOMST

Tijdens de avond van 5 juni 1944 zond de BBC het tweede deel uit van het intussen beroemd geworden vers: 'Les sanglots longs des violons de l'automne, blessent mon coeur d'une langueur monotone'. Met deze regels van Paul Verlaine brachten de geallieerden het Franse verzet ervan op de hoogte dat de invasie binnen 48 uur zou plaatsvinden.

Het 15de Duitse Leger ving de boodschap ook op en sloeg onmiddellijk alarm, waardoor de troepen aan de kust al om 22.30 uur te horen kregen dat de landing nakend was. Rond 02.00 uur, kort na het neerkomen van de eerste parachutisten in Normandië, was in Vlaanderen al de Alarmstufel II van kracht. In de loop van 6 juni 1944 kondigde de Sicherheitsdienst aan dat er in de nacht van 6 op 7 juni 1944 een door het verzet gesteunde luchtlandingsoperatie mocht worden verwacht rondom Antwerpen.

Het Duitse opperbevel geloofde in een tweede landing in het Nauw van Calais of aan de Belgische kust, en verplaatste de 1ste SS Panzerdivision Leibstandarte Adolf Hitler daarom op 8 juni 1944 van de streek ten oosten van Antwerpen naar de sector tussen Brugge en Eeklo. Op 13 juni begonnen de Duitsers met de vernieling van de haven van Nieuwpoort en al dezelfde dag besloot Hitler zijn Leibstandarte naar Normandië te zenden. De aan Denemarken onttrokken 363ste Infanteriedivision verving de SS-troepen in Vlaanderen.

Het 15de Duitse Leger beschikte in Vlaanderen nog over een aanzienlijke gevechtskracht. Langs de kust was een indrukwekkend systeem van bunkers, vestingwerken, mijnenvelden en versperringen opgetrokken. Daarenboven waren grote stukken land onder water gezet. Diverse kustbatterijen van de Kriegsmarine en het Heer beschermden de haven terwijl tal van eenheden, waaronder de 48ste I.D., de 712de I.D. en de pas aangekomen 363ste I.D. het achterland verdedigden. De laatste twee waren echter vrij snel nodig aan het front in Normandië, waardoor delen van de 70ste I.D. vanuit Walcheren naar Vlaanderen werden verlegd.

De Duitsers kregen niet alleen af te rekenen met de in Normandië aan land gezette troepen, ook de geallieerde luchtmacht dreef haar activiteit in de lente van 1944 systematisch op. Britse en Amerikaanse bommenwerpers verdeelden de doelwitten. Waar de R.A.F. veelal 's nachts opereerde, vielen de zwaarbewapende toestellen van de 8ste en 9de US Air Force overdag aan. Ondanks de zware aderslachten die het had moeten incasseren, slaagde het Duitse jachtwapen er toch regelmatig in enkele bommenwerpers neer te schieten.

In de maanden voor de invasie ging er geen dag voorbij waarop er niet ergens een luchtaanval plaatsvond. Alleen bij slecht vliegweer kon men nog gerust slapen. Vliegvelen, fabrieken maar vooral de spoorwegen waren geliefkoosde doelen. Eén na één kregen alle belangrijke spoorwegknooppunten, rangeerstations, werkplaatsen en bruggen

het bezoek van de geallieerde luchtmacht. Deze maakte gebruik van bommentapijten, die een enorme ravage aanrichtten in de omgeving van het objectief. De tapijtgrenzen liepen soms ver uit en de burgerwoningen aan de rand deelden in de brokken. Honderden landgenoten kwamen zo om het leven, en er ontstond een ware angstpsychose. Wie kon trok naar het platteland, anderen zochten hun heil in een schuilkelder.

Het centrum van Kortrijk kreeg het met vier grote raids wel bijzonder zwaar te verduren. In de nacht van 26 op 27 maart 1944 was de stad het doelwit van 109 vliegtuigen van de 3de, 4de, 6de en 8ste Groep van de R.A.F. Op 10 en 15 mei was het weer zo ver en alsof het allemaal nog niet genoeg geweest was, volgde op 21 juni 1944 nog een bombardement. De oude stadskern was zo volledig van de kaart geveegd, waarbij 619 burgers het leven lieten.

Kortrijk was echter geen alleenstaand geval; ook andere steden zoals Hasselt, Gent, Charleroi, Mechelen, Luik en Leuven kregen hun vernietigende dosis te verwerken. Op Pasen vielen 122 Halifaxen van de 6de Groep R.A.F. de locomotiefstelplaats en het vormingsstation van Melle-Merelbeke aan, waarbij 428 omwoners omkwamen. Bij een Amerikaanse raid op het station van Hasselt verloren 111 burgers het leven. Op 19 april 1944 was Mechelen aan de beurt en op 26 april lag Leuven onder de bommen.

Op 1 mei 1944 stierven nog eens 171 Mechelaars tijdens het bombardement op het station, en zo kunnen we nog bladzijden lang doorgaan. Daags na de landing in Normandië voerden de Duitsers koning Leopold en zijn familie weg naar Duitsland, officieel om hem te beschermen tegen de geallieerde luchtaanvallen.

De aanhoudende bombardementen leidden evenwel tot een grondige verstoring van het Duitse communicatiesysteem, waardoor de bevoorrading van het front in Normandië in gevaar kwam. Het geallieerde luchtoffensief ging bovendien gepaard met een verhoogde activiteit van het gewapend verzet. Vanaf midden 1943 was het aantal aanslagen op de spoorwegen, de sluizen en het elektriciteitsnet spectaculair gestegen.

I.1 Toen het in 1942 duidelijk werd dat er rekening moest worden gehouden met een invasie op de West-Europese kust, begonnen de Duitsers met de uitbouw van hun Atlantikwall. De werken stonden lange tijd op een laag pitje en de vesting kreeg vooral vorm begin 1944, onder impuls van Rommel. De volledige kust werd herschapen in een netwerk van bunkers, loopgraven en mijnenvelden. Geen enkele badplaats bleef gespaard. Zo bouwden de Duitsers aan het Casino in Middelkerke een observatie-bunker met twee verdiepingen. Naast deze uitkijkpost stond een 7,5cm-PAK 40 in een open opstelling. (foto B.A. Nr. 297/1735/14)

De Duitsers beklagden er zich zelfs over dat de luchtaanvallen minder hinderlijk waren dan de sabotages.

Dat de weerstanders bijzonder georganiseerd te werk gingen, blijkt wel uit de aanslag waarbij de Groep G in de nacht van 30 januari 1944 niet minder dan dertig hoogspanningsmasten opblies. Ook het Geheim Leger en het Onafhankelijkheidsfront lieten zich niet onbetuigd. Zo pleegde het Leuvens Partizanenkorps in augustus 1944 niet minder dan dertien aanslagen op spoorlijnen. De voortdurende sabotage was een echte plaag voor de bezetter. Het transport raakte erdoor ontredderd en de energievoorziening onderbroken. Op de koop toe moesten steeds weer gespecialiseerde werkkrachten worden ingezet om de schade te herstellen. Het enige antwoord hierop van de Duitsers was veelal het ombrengen van onschuldige gijzelaars.

De aanvallen beperkten zich echter niet tot het vernielen van installaties; meer en meer koos het verzet ook Duitse militairen en collaborateurs als doelwit. De laatste maanden voor de bevrijding ging er geen week voorbij of ze namen een of andere aanhanger van een collaboratiebeweging te grazen. Het ging daarbij zeker niet enkel om het liquideren van verklikkers. Men hoopte door het ombrengen van vooraanstaande 'zwarten' ook voorbeelden te stellen om eventuele navolgers af te schrikken. In Bouillon werd zo op 8 juli 1944 de broer van Léon Degrelle vermoord, terwijl in Charleroi burgemeester Englebin alsook zijn vrouw en zoon onder de kogels van de weerstand vielen.

Meer en meer echter namen de collaborateurs het recht in eigen hand en organiseerden een ware tegenterreur. Wie heeft er nog niet gehoord van het beruchte Veiligheidskorps van De Vlag onder bevel van Robert Verbelen? Hun optreden in het Brabantse Meensel-Kiezegem tart immers alle verbeelding.

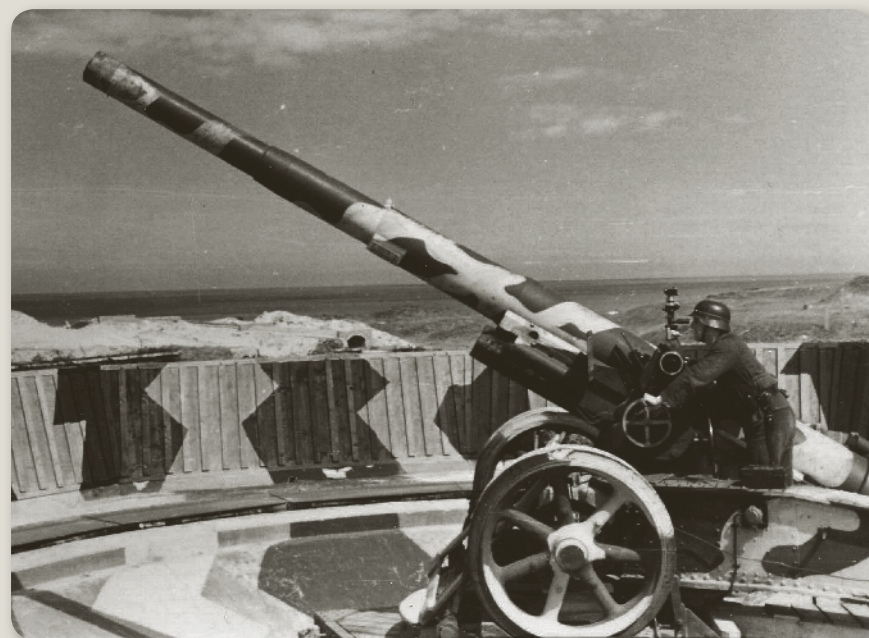
De tientallen verzetsgroepen die in België actief waren, hielden zich niet enkel bezig met sabotages en aanslagen. Inlichtingendiensten zoals Tegal, Clarence, Zero, Luc-Marc verrichtten ook bijzonder nuttig werk. Zij hielden onophoudelijk de Duitse militaire installaties in het oog, en zonden bijzonder waardevolle inlichtingen over troepentransporten, vestingwerken, vliegvelden, radar, V-wapens en het resultaat van de bombardementen door naar Londen. Zo kregen de geallieerden een klare kijk op het Duitse militaire apparaat in België.

I.2 De bunkers en batterijen aan de kust vormden het onderwerp bij uitstek voor de Duitse Propaganda Kompanien. Ze maakten er talloze opnamen, die ons een goed beeld geven van de opbouw van de Atlantikwall. Hier bevinden we ons in de Heeresküstenbatterie te Zeebrugge. Er wordt druk geoefend met een 15,5cm-Kanone 418 (f), een tijdens de Blitzkrieg buitgemaakt stuk Frans geschut. De Duitsers gebruikten veel 'Beute-Waffen' in hun kustverdediging. In België alleen al vinden we nog vijf batterijen die met dit type uitgerust waren. De kanonnen stonden in 1944 echter nog in een open opstelling. De plannen om ze in een bunker te plaatsen konden niet tijdig meer worden verwezenlijkt. (foto B.A. Nr. 294/1519/27)

Weer andere verzetsbewegingen maakten zich heel verdienstelijk door het opzetten van ontsnappingsroutes voor geallieerde vliegeniers en gezochte weerstanders. De bekendste lijn, Comète, opgezet door Andrée De Jongh, bracht dankzij een wijdvertakt net van medewerkers ongeveer 800 repatriëringen tot een goed einde. Een andere Belg, Albert Guérisse, alias Pat O'Leary, was in Zuid-Frankrijk actief en hielp een vierhonderdtal geallieerde piloten en een vijftigtal Britse agenten ontsnappen.

Een andere verzetsactiviteit, het drukken en verspreiden van allerhande clandestiene drukwerken, was zeker een even grote doorn in het oog van de bezetter. Gedurende de bezettingsperiode zagen ruim 560 bladen het licht. Met veelal primitieve middelen leverden deze weerstanders soms bijzonder puik werk. Af en toe bevatten hun pamfletten zelfs foto's. In de laatste maanden voor de bevrijding gingen de Duitsers steeds vaker over tot razzia's om extra werkkrachten te vinden voor hun oorlogsindustrie. Vele jongelingen doken onder en boden hun diensten aan aan het verzet.

Naarmate de geallieerde troepen naderden, begon de bevolking zich te realiseren dat het einde van de verdrukking in zicht was. Kopstukken uit de collaboratie sloegen op de vlucht. Her en der verbrandde men bezwarende documenten. Het nakende oorlogsgeweld boezemde sommige burgers weliswaar wat angst in, maar dit kon de pret niet bederven. Het lange wachten was immers voorbij, het aftellen kon beginnen.

I.3 De Duitse bolwerken aan de kust hadden allemaal een naam. Meestal ging het om een figuur uit de mythologie of een Duitse veldheer. Soms verkoos het garnizoen een element uit de omgeving van de stelling. Zo kreeg deze prachtig gecamoufleerde bunker in Middelkerke de naam Krokodile naar het nabijgelegen café Krokodile aan de Nieuwpoortse Steenweg. (foto B.A. Nr. 294/1523/35)

I.4 Kort na de landing in Normandië namen de Duitsers allerlei maatregelen om de verdediging van de kust te optimaliseren. Eerst moesten alle radio's worden ingeleverd, daarna gingen ze over tot het evacueren van de kustgemeenten. Alleen met een bijzondere machtiging kon men er nog blijven wonen. Mijnevelden en prikkeldraadversperringen rezen als paddenstoelen uit de grond, terwijl er in de velden overal palen werden geplaatst, de zogenaamde Rommelasperges, met het doel het landen van zweefvliegtuigen te verhinderen. Deze boer heeft zijn bezittingen op de kar geladen en trekt langs de Koninklijke Baan het centrum van Heist binnen. Rechts van de weg staat een van de talloze borden met het opschrift 'Let op Mijnen – Levensgevaar'. (foto B.A. Nr. 297/1732/24A)

I.5 Naast klassieke kustartillerie waren ook vijf batterijen spoorweggeschut opgesteld aan de Belgische kust. De zwaarste, uitgerust met vier stukken van 28cm-kurze Bruno Kanone (E), stond in de duinen van Bredene. De kanonnen waren gemonteerd op een draaibaar spoorwegplatform en kregen zo een schootveld van 360°. De batterij kon doelen bestoken tot op 29 km. Ze was echter een gemakkelijke prooi voor de geallieerde luchtmacht en de Duitsers waren daarom van plan enkele betonnen tunnels van 80 m te bouwen om de stukken te beschermen. Deze bunkers, die een wanddikte van 3,5 m kregen, werden echter nooit gerealiseerd. Dat men bij het 15de Duitse Leger veel belang hechtte aan de spoorwegbatterij, blijkt wel uit het feit dat veldmaarschalk Rommel ze aandeed tijdens zijn inspectiereis van 21 december 1943. Rommel was vergezeld van Generalleutnant Fürst en de bevelhebber van het 89ste Legerkorps, General der Infanterie von und zu Gilsa. Deze laatste is goed te herkennen aan zijn grote gestalte. General Fürst stapt links van hem, Rommel rechts. (foto B.A. 295/1545/18A)

I.6 Bij het Grenadierregiment 127 oefende men ook op het uitschakelen van tanks. In de duinen bij Adinkerke werden de diverse antitankwapens getest op een Franse Somua S35. Dit exemplaar heeft al dienstgedaan in het Duitse leger. Het draagt Duitse torennummers en de koepel is al voorzien van luiken die openklappen, zoals bij de overige Duitse tanks. (foto CI2WO)

I.7 In de lente van 1944 hield de 48ste Infanteriedivision al regelmatig anti-invasieoefeningen. Deze soldaten van het Grenadierregiment 127 hebben postgevat aan een versperring op een van de invalswegen van Oostende. Om de doortocht van vijandelijke tanks te verhinderen zijn er stalen balken in het wegdek geplaatst. Opmerkelijk is wel de sterk verouderde bewapening van deze gevechtsgroep. Zowel het 7,5cm-Leichtes Infanteriegeschütz 18, vooraan in beeld, als de 3,7cm-PAK 35/36 waren zogoed als waardeloos in de strijd tegen de geallieerde tanks. Dit laatste wapen kreeg vanwege zijn geringe doorboringskracht zelfs de bijnaam 'Heeresanklopfgerät'. (foto CI2WO)

AU PEUPLE BELGE

MES CHERS COMPATRIOTES,

L'heure tant attendue par vous est proche. Les opérations préliminaires pour la libération de l'Europe ont commencé. Cet assaut initial est l'annonce certaine de votre délivrance.

Vous allez vivre des jours difficiles, dans une attente anxieuse. C'est le moment de montrer, une fois de plus, les qualités de discipline et de maîtrise de vous-mêmes dont vous avez donné tant d'exemples depuis quatre ans.

La première règle à suivre sera de modérer votre impatience ; la seconde, de ne pas vous laisser tromper par les excitations perfides de l'ennemi et de ne pas vous laisser engager dans des actions prématurées qui ne pourraient avoir pour résultat que de terribles représailles.

Les Alliés vous sont reconnaissants de la magnifique résistance que vous avez montrée sous l'oppression allemande et le Gouvernement est convaincu que vous ferez tout ce qui est possible pour contribuer à détraquer la machine de guerre allemande. Le succès final de l'effort militaire aujourd'hui commencé dépend, en grande partie, de la force que vous conserverez pour le moment décisif. Vous souhaiteriez que nous vous demandions, tout de suite, tout l'effort dont vous êtes capables. Mais une résistance organisée, déjà en possession de ses consignes, et le sabotage clandestin sont maintenant plus utiles.

A tous les patriotes, je dis : " Obéissez avec une discipline complète à tous les ordres qui vous seront donnés par le Commandement Suprême Allié et par votre Gouvernement ; mais soyez attentifs à discerner les fausses consignes qui pourraient être lancées par l'ennemi. Ne croyez pas les rumeurs non contrôlées. La seule façon de vérifier l'authenticité des nouvelles est de vous assurer qu'elles sont transmises par les stations de télégraphie sans fil des Alliés. Par-dessus tout, méfiez-vous des agents provocateurs.

" Le moment du suprême combat n'est pas encore venu. Lorsqu'il aura sonné, vous en serez averti, par le Commandement allié et par votre Gouvernement ; l'on vous dira alors clairement ce que l'on attend de vous. Utilisez cette période intermédiaire pour perfectionner vos organisations afin qu'au moment voulu, leur action soit pleinement efficace."

Dans les souffrances accrues qui marqueront peut-être la dernière phase de la guerre, tous les Belges devront, plus que jamais, montrer un mutuel dévouement et toutes les ressources encore disponibles devront être employées à soulager la misère des plus éprouvés.

Les mots d'ordre que nous vous envoyons sont : courage, discipline, solidarité, confiance.

Hubert Pierlot

LE PREMIER MINISTRE

I.8 Vanaf de Engelse vliegvelden stegen ook zeer regelmatig bommenwerpers op voor een zogenaamde Night leaflet operation. Voor deze nachtelijke operaties waren de bommen-luiken gevuld met enkele duizenden pamfletten. Deze werden dan gedropt boven bepaalde steden en bleken een handig propagandawapen. Dit exemplaar dateert van juni 1944 en is volledig gewijd aan de landing in Normandië. Het bevat naast informatie over het verloop van de gevechten, ook nog een oproep van Eisenhower en van eerste minister Pierlot. (document H. Mattheus)

I.9 Een groep van het Geheim Leger onder bevel van commandant Bodart voerde op 19 juli 1944 een bijzonder gewaagde aanslag uit op het station van Spontin. Er werd juist een trein geladen met kalk en de weerstanders bevestigden achteraan op de laatste wagon een springlading. Daarop gooide machinist Camille Georges het stel in achteruit. De wagons botsten op een met 300.000 liter brandstof gevulde trein. Er volgde een vreselijke ontploffing, en dagen na de explosie lag het verhakkelde treinstel nog altijd naast de tunnel. (foto M. Jadot)

- I.10** Om het verzet te bewapenen liet de regering Pierlot tal van parachutages uitvoeren. De zo broodnodige containers met wapens en munitie werden echter niet gelijkmatig verdeeld. In Vlaanderen waren slechts enkele terreinen als veilig erkend. De Ardennen leenden zich beter voor dergelijke operaties. Sommige verzetsorganisaties, zoals het Geheim Leger, kregen regelmatig een lading; andere, zoals de Gewapende Partizanen, moesten het met veel minder stellen. Hier zijn we getuige van een dergelijke dropping op de Plaine Sapin te Somme-Leuze. Deze operaties waren vrij gevaarlijk en vonden daarom meestal 's nachts plaats. We veronderstellen daarom dat deze opname van kort na de bevrijding dateert. Zoals gebruikelijk, is het een Short Stirling Mk IV die deze dropping uitvoerde. Let ook op de verschillende kleuren van de valschermen: deze refereren aan de inhoud van de containers. (foto M. Jadot)

- I.11** Een van de opmerkelijkste acties van het verzet in Vlaanderen was wel de bevrijding van Albert Melot, alias Martin. Melot was een advocaat uit Namen die naar Engeland gevlucht was en er dienst nam bij de para's. Hij was in april 1944 boven België gedropt om het optreden van het verzet te coördineren, en hij zou ook proberen contact op te nemen met koning Leopold. Op 12 juni 1944 hielden de Duitsers hem aan, waarop eerste minister Pierlot aan het hoofdkwartier van het Geheim Leger, Zone III, vroeg om Martin te bevrijden. Luitenant J. Speeckaert nam de zaak in handen en op 15 juli 1944 reden enkele weerstanders in de Papegaaistraat de wagen van de Geheime Feldpolizei klem met een kar. Eens de gevangene bevrijd, verdween het commando in een klaarstaande wagen. Deze foto is een reconstructie van kort na de oorlog. Bepaalde deelnemers, zoals O. Bogaert aan de stootkar, speelden hun eigen rol. Het Gentse verzet betaalde echter een zware tol. Een vijftigtal weerstanders, onder wie luitenant Speeckaert, werd aangehouden. (foto Besbrugge)

I.12 Midden augustus 1944 werden negen Belgische parachutisten gedropt op het terrein 'Astrologie' ten noorden van Les Vieux Moulins de Thilay. Ze zochten er contact met het verzet en voerden een indrukwekkende reeks guerrilla-opdrachten uit in de streek rondom Gedinne. Ze opereerden er in samenwerking met luitenant Barthélemy, bevelhebber van groep C van het Geheim Leger. In het Camp de Barbouillon liet sgt. S.A.S. Krolykowski zich fotograferen aan de zijde van Albert Rouffignon. Op de mouwen van zijn hemd draagt hij het pegasus-embleem. Boven zijn linkerborstzak prijken de parachutewings. Pittig detail: het fototoestel was buitgemaakt op de Duitsers. Voorzichtigheidshalve ontwikkelden ze de film pas na de bevrijding. (foto via Clarenval)

I.13 De straten rondom het station Gent-Zeehaven kregen het ook zwaar te verduren. Vooral de Hogeweg incasseerde rake klappen. Burgers, mensen van de Luchtbescherming en Duitse soldaten zijn er druk in de weer om overlevenden onder het puin vandaan te halen. In totaal verloren 59 Gentenaars bij deze luchtaanval het leven, 44 anderen werden gewond. De materiële schade was enorm. (foto B.A.)

- I.14 Naarmate de bezetting op haar einde liep, namen ook de aanslagen tegen Duitse soldaten en collaborateurs toe. Zo kogelde het verzet op 21 juli 1944 op het gehucht 'La Houzée' te Thuillies een collaborateur neer in zijn woning. Toen de weinig talrijke rouwstoet door het dorp trok, maakte J. Lambert deze opname. (foto via J. Léotard)
-
- I.15 Op 21 juli 1944 voerden 302 Lancasters en vijftien Mosquitoes van de 1ste, de 5de en de 8ste Groep van het Bomber Command een luchtaanval uit op Kortrijk. Het bombardement ging rond 0.55 uur van start en kende een succesvol verloop. Het vormingsstation was totaal onbruikbaar geworden, terwijl ook het historische stadscentrum rake klappen kreeg. Nadat het puin geruimd was, telde men er 127 doden. Een honderdtal burgers raakte gewond. Toch ondervond het treinverkeer nauwelijks hinder van de aanval. De stellen maakten een omweg via de lijn Brugge-Heule-Kortrijk, waarna ze verder reden naar Frankrijk via de lijn Kortrijk-Ieper. (foto C12W0)

I.16 Op 22 juni 1944 voerde de 1st Bomb Division een aanval uit op het rangeerterrein en het station van Gent-Zeehaven. Tijdens het bombardement, dat begon rond 18.00 uur, dropten de 69 Amerikaanse bommenwerpers ruim 205 ton bommen. Aan boord van een van de B 17's maakte men foto's om het resultaat na afloop te evalueren. Het centrum van het bommentapijt lag weliswaar rondom het station, maar op deze foto is duidelijk te zien dat ook de omgeving zwaar werd getroffen. (foto Air and Space Museum Washington D.C.)

HOOFDSTUK 2 DE EERSTE BEVRIJDE GEMEENTE

Tijdens de morgen van 2 september 1944 hoorden de inwoners van Rumes plots de Marseillaise zingen. Hoe kon dit nu? Hun gemeente was nog bezet door Duitse troepen! Het grote nieuws verspreidde zich echter als een lopend vuurtje: de Franse grensgemeente Mouchin was bevrijd. Een stevige bries zorgde ervoor dat het gezang tot 3 km ver hoorbaar was.

Lang diende men op de geallieerden niet meer te wachten. Iets voor 9.30 uur reed een Amerikaanse motorrijder op het kleine brugje over de Elnon, een smalle beek die in het gehucht Bas-Préau de grens vormt tussen Frankrijk en België. De dolgelukkige menigte, die blijkbaar vergeten was dat er in La Glanerie nog Duitse troepen lagen, bestormde de man vrijwel onmiddellijk. Georges Brasseur had zelfs de Belgische driekleur al van de zolder gehaald, en overal weerklonk 'Vivent les Anglais'. De G.I. was duidelijk verrast door zoveel drukte en maakte de burgers erop attent dat hij geen Brit was maar een Amerikaan. Hij probeerde zich toch maar verstaanbaar te maken en vroeg waarom men hier geen blauw-wit-rode vlag gehesen had. Toen hij vernam dat hij in België was, maakte hij onmiddellijk rechtsomkeert hij had geen orders gekregen de grens over te steken!

Enkele minuten later verscheen een jeep, die al even feestelijk werd onthaald. Iets verderop, langs de grote weg, waren ook pantserwagens in aantocht. Ze rukten op tot aan het eerste kruispunt, waar ze rond 11.30 uur contact maakten met de weerstand. Dr. Delbecque, commandant van het Geheim Leger, en de heer Dandoy, chef van het verzet van Rumes, verwelkomden de eerste bevrijders. De als enige overgebleven klok van de kerk luidde de bevrijding in.

Tot zover het verhaal van de bevrijding zoals de inwoners van La Glanerie en Rumes het zich herinneren. In een poging om dit relaas te toetsen aan de notities in de officiële dagboeken van het Amerikaanse leger, trokken we naar Washington. Tot onze grote verbazing bleek alles vrij goed te kloppen.

Zo lazen we in de Diary van het 82nd Armoured Reconnaissance Battalion dat haar A en B Company op zaterdag 2 september 1944 op weg waren naar Doornik. Het bataljon, de spits van de 2nd US Armoured Division, Hell on Wheels genaamd, kreeg als eerste opdracht het bezetten van enkele belangrijke kruispunten ten noordoosten van Orchies. De compagnie B moest de weg vrijmaken en zette zich rond 7.30 uur in beweging. Intussen maakte de compagnie A in Orchies 480 gevangenen. Het derde peloton voerde hen af, terwijl het 1ste en het 2de peloton de kruispunten bezetten. Het waren soldaten van de B Company die op 2 september 1944 rond 8.30 uur Mouchin bevrijdden.

Compagniecommandant captain McGee leidde een patrouille van het 1ste peloton naar de Belgische grens. Rond 9.30 uur stond de eerste jeep, met kentekennummer 20351272-5, op Belgische bodem.

Op de terugweg naar Orchies sneuvelde captain McGee toen zijn jeep in een Duitse hinderlaag viel. Het 2de peloton zond nog patrouilles naar Doornik, maar kreeg geen contact meer met de vijand. Omstreeks 10.45 uur liep op de staf van de 2de US Pantserdivisie het bericht binnen dat het 82nd Reconnaissance sedert 9.30 uur de Belgische grens bereikt had. In de loop van de namiddag werd de eenheid afgelost en verzamelde zich in Rumes. Vandaag herinnert een eenvoudig monument in de chaussée de Douai te Rumes aan deze gebeurtenissen. Een besluit van de regent van 22 mei 1945 citeerde de 2nd Armoured Division op de dagorders van het Belgische leger en verleende haar als eerste buitenlandse eenheid de Fourragère 1940. Volledigheidshalve dient nog vermeld dat volgens bepaalde getuigen vijftig Amerikaanse tanks al op 1 september rond 23.00 uur via een aardeweg die uitkwam in Howardries, in België aankwamen. Deze versie wordt echter op geen enkel punt door de officiële Amerikaanse bronnen bevestigd. We denken daarom deze getuigenissen met de grootste omzichtigheid te moeten benaderen.

Nochtans had het allemaal heel anders kunnen verlopen. Voor 2 september 1944 was immers een grote luchtlandingsactie voorzien. Het plan bestond erin om in de loop van de dag alle belangrijke kruispunten en bruggen op de weg van Douai naar Doornik door parachutisten te laten bezetten. Men wilde zo een corridor vormen waardoor het 2de Britse Leger van general Dempsey kon oprukken naar Antwerpen, Gent en Brussel om de vluchtende Duitse troepen zo de pas af te snijden. De operatie kreeg Lymnet-1 als codenaam en zou worden uitgevoerd door het naar actie snakkende 1ste Luchtlandingsleger.

De Amerikaanse generaal Omar Bradley vernam op 1 september dat er in het Duitse dispositief een bres gaapte tussen het 15de Leger en het 5de Pantserleger.

Daarom besloot hij nog diezelfde avond om het 19de US Legerkorps van major-general Corlett over Cambrai en Valenciennes naar het in de Britse sector gelegen Doornik te doen doorstoten. Hij hoopte zo de luchtlandingsoperatie overbodig te maken, waardoor hij de benzine voor deze onderneming zou kunnen recupereren voor zijn eigen troepen.

Het 30ste Britse Korps van general Horrocks had Douai veroverd en wachtte er, onwetend van het initiatief van Bradley, op het begin van de dropping. Intussen was het 19de US Korps al volop in beweging. Combat Command A van de 2nd Armoured Division ondervond nauwelijks weerstand en veroverde Rongy en Lamain. Rumes was

toen al stevig in handen van het 82nd Reconnaissance Battalion. Bij de 30ste US Infanteriedivisie was een Task Force op weg naar Doornik. Rond 7.30 uur raakte general Harrison, die de gevechtsgroep zou leiden, gewond. Colonel Sutherland verving hem en omstreeks 20.00 uur bereikte de spits van de Task Force, het 125th Cavalry Squadron, Doornik. De A Troop trok als eerste geallieerde eenheid de stad binnen. De 2de US Pantserdivisie van haar kant legde die dag meer dan 70 km af en met de laatste liters brandstof rolden haar tanks rond 23.00 uur Doornik binnen.

Aangezien het in de loop van de namiddag duidelijk werd dat het doel in zicht was, besliste Eisenhower om de operatie Lymnet-1 af te gelasten. Montgomery protesteerde hevig en verweet de Amerikanen zonder zijn toestemming de grens tussen beide legers te hebben geschonden. Om de onderlinge verdeeldheid te verdoezelen beweerden de geallieerden nadien dat de slechte weersomstandigheden een grote luchtlandingsoperatie onmogelijk hadden gemaakt. De volgende dag gaf Montgomery zijn pantsers de opdracht om het koste wat het wil Brussel en Antwerpen te heroveren.

II.1 Op 2 september 1944 kwam ook de Britse oorlogsverslaggever sgt. Hewitt in de rue de Ponceau te Rongy aan. Hij vatte er post aan de overkant van de straat en trok enkele dolgelukkige burgers voor de tot stilstand gekomen M8-pantserwagens van de 113th Cavalry Group. Enkele burgers zijn de straat overgestoken. De jongedame zwaait nog even enthousiast met de Belgische driekleur. Vandaag ligt de rue de Ponceau er veel rustiger bij. De woningen en de kerktoeren op het achterplan laten echter vrij gemakkelijk toe de plaats terug te vinden. (foto I.W.M. Nr. BU 379)

II.
1

II.2 Samen met de 113th Cavalry Group trok ook een Amerikaanse oorlogscorrespondent ons land binnen. In de rue de Ponceau te Rongy ging hij aan het werk. De M8 Greyhound Light Armoured Cats moesten er zich een weg banen door de toegestroomde massa kijklustigen. Lang kan de feestroes nog niet aan de gang zijn; de Belgische driekleur die met zo veel zwier wordt meege- dragen door een jonge vrouw, vertoont nog duidelijk de sporen van het jarenlang opgevouwen blijven. De Greyhound-pantserwagen was ontworpen om aan de verkenningseenheden snelheid en defensieve vuurkracht te geven. Het voertuig had een vierkoppige bemanning en woog ongeveer 8 ton. Het had een topsnelheid van 65 km per uur en was bewapend met het 37mm- antitankkanon M 6 en een .30 M1919 M4-machinegeweer. (foto N.A. Washington Nr. 111 S.C. 194380)

II.3 In de chemin de Recelles te Rongy vlak bij de Franse grens, fotografeerde de verslaggever van het Signal Corps deze M8-Greyhound. Op de voorsteven van deze pantserwagen, gedeeltelijk verborgen door het dekzeil, lezen we 1A 113C en C 13, de afkorting voor 1st Army, 113 Cavalry Squadron, C Troop. Enkele bezoekers van het estaminet alsook de cafébazin zijn al buiten geko- men en juichen de G.I.'s toe. (foto N.A. Washington Nr. 111 S.C. 194013)

II.4 De grensovergang in Hertain kreeg op 3 september 1944 ook nogal wat geallieerde colonnes te verwerken. Een plaatselijke amateurfotograaf was er als de kippen bij en kiekte er de doortocht van de eerste Britse tank, een Sherman Firefly, aan het douanekantoor. Rond 9.30 uur was het Londens regiment, Inns of Court, er ons land binnengetrokken. Op 17 juli 1947 kwamen koningin Elisabeth en veldmaarschalk Montgomery naar Hertain. In gezelschap van vele personaliteiten huldigden ze er het monument in dat aan deze gebeurtenissen herinnert. (foto Becquet)

